Kultura Kristjana (2)

Statwi artistiċi ta' Kristu Mislub

- storja, kummenti, għajdut -

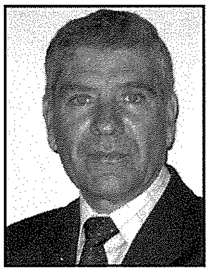

kitba ta' JOE CAMILLERI

Fl-arti sagra, il-figura ta' Kristu hija spiss waħda ċentrali, iktar u iktar f'dawk l-opri mnebbħa mill-passjoni u l-mewt ta' l-Imgħallem Divin. Minkejja ċ-ċokon tagħna, f'Għawdex insibu wkoll xogħlijiet ta' arti viżiva li jirrappreżentaw stazzjonijiet mill-passjoni. Ser inħares biss lejn ix-xbieha ta' Kristu Mislub, ittrattata b'mod tridimensjonali, imnaqqxa jew immodellata. Kif mistenni, fil-knejjes tagħna ssib bosta kurċifissi, uħud qodma, oħrajn ġodda, uħud ta' livell provinċjali, oħrajn artistiċi jew marbuta sħiħ mal-ħajja soċjo-kulturali tal-poplu tagħna. Għażilt li nifli ħamsa minnhom, l-iktar għal raġunijiet ta' varjazzjoni. Hemm opri oħra li jixirqilhom għarfien, għax huma prodott artistiku.

Fil-Vanġelu ta' San Mattew naqraw li *"ma' s-sitt siegħa waqgħet dalma fuq l-art kollha sad-disa' siegħa. Madwar id-disa' siegħa għajjat Ġesu' b'leħen qawwi u qal: "Eli, Eli, lema sabaqtani?"* *jiġifieri: "Alla tiegħi, Alla tiegħi, il-għala tlaqtni?" Xi wħud milli kienu hemm, malli semgħu dan, qalu: "Qiegħed isejjaħ 'l Elija dan." U malajr ġera wieħed minnhom li qabad sponża mimlija ħall, daħħalha f'qasba u tah jixrob. U l-oħrajn qalu: "Ħa naraw jiġix Elija biex jeħilsu". U reġa' Ġesù għajjat b'leħen qawwi u radd ruħu.*

Din is-silta turina l-aħħar waqtiet fil-passjoni ta' Kristu. Huma sewwa sew dawn il-waqtiet ta' tbatija u niket, iżda wkoll waqtiet ta' mħabba Divina li jippruvaw joħorġu l-iskulturi u l-istatwarji meta juru lil Kristu agonizzant jew mejjet fuq is-salib.

Il-Kurċifiss tal-Kapuċċini

Kurċifiss li dejjem kellu marbut miegħu kult ta' devozzjoni jinsab fuq it-tielet altar in-naħa tax-xellug fil-knisja tal-Patrijiet Kapuċċini, iddedikata lill-Madonna tal-Grazzja. Dan il-Kurċifiss huwa magħruf bħala *ta' De Soldanis* għax jingħad li kien ingħata lill-patrijiet mill-istudjuż u storjografu Għawdxi, il-Kanonku Gian Piet Agius De Soldanis. Ġie li jiġri li tul is-snin, il-poplu jsawwar tradizzjonijiet u stejjer ma' ċerti opri ta' l-arti li jkunu jgawdu popolarità jew devozzjoni. Dan il-kurċifiss tal-Kapuċċini għandu wkoll rakkont marbut miegħu. Ix-xjuħ tagħna kienu jgħidu li nħadem f'Messina fis-seklu 17 għal wieħed għani. F'xi żmien, lil dan is-sid qabditlu daru. Tilef kollox għajr dan il-kurċifiss li b'mod jew ieħor, sab postu fuq skuna fil-port ta' Sirakuża. L-ekwipaġġ irrikorra għall-għajnuna tal-Mulej meta nqabdu f'maltempata qalila. Għamlu wegħda li jekk jeħilsu b'wiċċ il-ġid, iħallu dan il-kurċifiss bħala għotja votiva fl-ewwel art li jaqbdu. Ir-rakkont ikompli jgħidilna li rregalawh lill-knisja tal-Vitorja, fil-Belt Valletta. Iktar tard ingħata lill-Kanonku Agius DeSoldanis li kien ukoll Bibljotekarju u li min-naħa tiegħu tah lill-patrijiet kapuċċini biex ikun espost fil-knisja tagħhom.

Kurċifiss ieħor li għandu rabta wkoll ma' De Soldanis jinsab fil-parroċċa tax-Xewkija, ddedikata lil San Ġwann Battista. Fil-knisja l-qadima, wieħed mill-altari tal-ġenb kien iddedikat lis-Santissimu Kurċifiss. Il-poplu kellu devozzjoni kbira lejn din ix-xbieha ta' Kristu Msallab li kienet tinsab fuq dan l-altar. Fil-Ġimgħa l-Kbira, dan il-Kurċifiss kien imbagħad jitqiegħed fuq l-altar maġġur għall-qima tan-nies.

Huwa kurċifiss sabiħ maħdum mill-karta pesta. Minkejja t-tiftix estensiv li sar fuq il-parroċċa tax-Xewkija mill- Patri Agostinjan Serafin Borg, ma nstabx l-isem ta' l-awtur ta' dan il-kurċifiss. Id-dedikata ta' l-altar kienet diġà teżisti fis-seklu tmintax. Fil-fatt, fit-3 ta' Diċembru 1739, il-Kanonku De Soldanis kien irregala relikwa b'biċċa mis-salib ta' Kristu lill-Kappillan Dun Pietru Aquilina. Minn hemm bdiet ir-rabta ta' l-istorjografu Għawdxi ma' dan l-altar tal-Kurċifiss. Patri Serafin jgħarrafna kif b'digriet tat-13 ta' Ġunju, 1830, dan l-altar tal-kurċifiss kien ġie pprivileġġat mill-Papa Piju IX. B'xorti ħażina, il-knisja l-qadima — ġawhra ta' l-arti — nħattet biex tagħmel wisa' għall-ġdida. Il-kurċifiss tqiegħed fil-mużew li hemm mal-knisja.

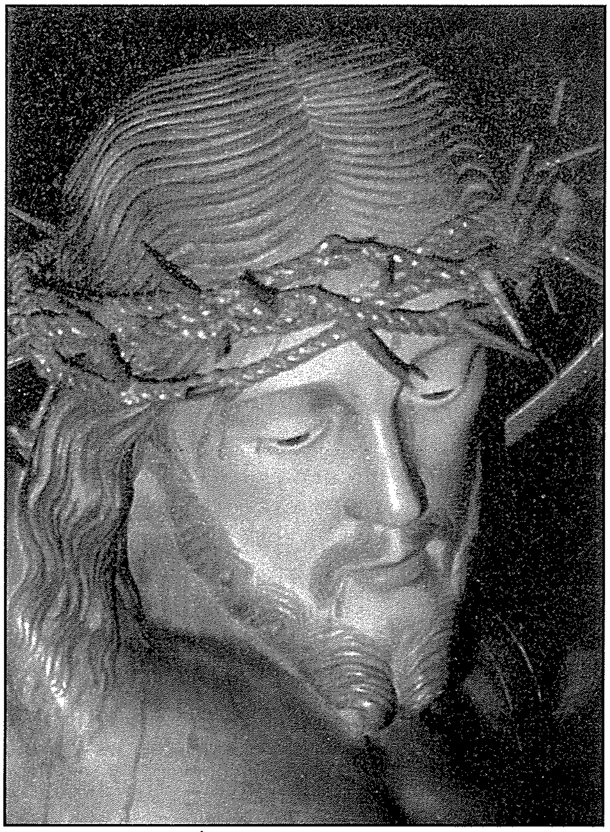

Il-Kurċifiss ta' San Ġorġ

Xbieha oħra ta' Kristu Msallab li tqanqal devozzjoni fil-poplu Għawdxi tinsab fil-Bażilika ta' San Ġorġ, fir-Rabat. Sa ftit ilu kienet it-titular ta' wieħed mill-altari, dak tal-kappellun magħruf bħala tal-Kurċifiss. Tnaqqxet fl-injam fl-1848 mill-iskultur Pietru Pawl Azzopardi, wieħed mill-iskulturi ewlenin Maltin tas-seklu 19. Azzopardi twieled fil-Belt Valletta fl-20 t'April, 1791 u miet fl-24 t'Ottubru, 1875. Barra din ix-xbieha tal-kurċifiss għal Għawdex, Azzopardi naqqax ukoll l-istatwa titulari ta' San Ġorġ u dik ta' San Ġwann Battista fix-Xewkija. L-istatwi ta' San Makarju u Santa Elena fl-oratorju tal-knisja konventwali ta' San Franġisk huma wkoll xogħol Azzopardi.

Meta naqqax dan il-kurċifiss, Azzopardi kien fl-aqwa fażi tal-karriera artistika tiegħu. Għalhekk din l-istatwa turi xogħol matur. Hija kapulavur spiritwali li jolqtok bis-sottomissjoni dinjituża tal-Ħaruf t'Alla msallab għalina. Azzopardi jippreżenta lil Kristu agonizzant fl-aħħar waqtiet qabel għalaq għajnejh. Għal darba oħra, l-artist naqqax figura b'karatteristiċi neo-klassiċi, b'anatomija perfetta u b'emozzjoni mrażżna. Hi figura umli fil-kobor tagħha, li tmissna fil-fond ta' ruħna, li tolqotna bid-dinjità u tkellimna bis-skiet tagħha.

Dwar dan il-Kurċifiss insibu bosta tagħrifiet dokumentati. Kien sar b'inizjattiva ta' Francesco Schembri flimkien ma' ħutu. Schembri kellu ħanut ta' l-inbid fi Triq il-Providenza, ir-Rabat, u kien ġabar il-flus biex setgħet tingħata l-kummissjoni lill-iskultur Azzopardi. Kien il-padrun Francesco Schembri nnifsu li ġarr l-istatwa minn Malta fuq id-dgħajsa tiegħu tal-Latini li kellha n-Numru G3. Il-Kurċifiss tqiegħed fin-niċċa fil-kappellun u beda jinħareġ darba fis-sena fil-purċissjoni tal-Ġimgħa l-Kbira.

F'Novembru, 1996, ix-xbieha tal-Kurċifiss sarilha restawr minn Francesco Buonanno u Antonio Palmieri tad-Ditta Naplitana *Autieri Cinzia*, immexxija mid-Direttur Aurelio Talpa. Tul is-snin, l-istatwa kienet ġarrbet ħsarat, l-iktar minħabba xi intervent infeliċi li kien sar fuqha f'xi żmien, kif ukoll minħabba xpakkaturi fl-injam. Dawn ix-xquq kienu kkaġunati mill-fatt li l-Kurċifiss hu magħmul minn iktar minn biċċa waħda, kif ukoll minn bdil f'daqqa fil-livelli tat-temperatura u l-umdità u l-iskossi x'ħin jinħareġ fil-purċissjoni.

Il-kurċifiss reġa' tqiegħed għall-qima tan-nies li titlob quddiemu, l-iktar tul ir-Randan u b'mod speċjali fil-Ġimgħa Mqaddsa.

Sawtuh,
ġerrħuh,
sallbuh,
daħħlulu l-imsiemer
f'dirgħajh, saqajh,
tax-xewk kuruna
daħħlulu f'rasu,
qalbu nifdulu
bil-lanza.....

Hekk tiftaħ il-poeżija *Ir-Raqda tal-Mewt* tal-poeta Għawdxi Anton Buttigieg. Il-poeta jistqarr li din il-poeżija kienet imnebbħa wkoll mill-**Kurċifiss li kien ħallas u rregala lill-parroċċa tal-Qala, ir-raħal fejn twieled u qatta' tfulitu. Huwa Kurċifiss kbir li jifforma ċ-ċentru tat-titular ta' wieħed mill-altari tal-knisja ddedikata lil San Ġużepp.**

Il-Kurċifiss tnaqqax fl-injam fil-fabbrika ta' arti sagra, *Ferdinando Stuflesser* ta' Osistei, fil-Provinċja ta' Bolzano, fl-Italja. Kien qam 80 lira sterlina. Il-korp hu skolpit minn zokk wieħed waqt li d-dirgħajn huma separati. **Huwa l-uniku kurċifiss titulari mdaqqas f'Għawdex li tħalla fl-istat naturali kif ħareġ mill-formaturi mingħajr ma nżebagħ.** It-telqa għajjiena ta' Kristu u l-patina skura tiegħu donnhom ifakkruna fil-waqtiet mudlama li kienu jsewdu qalb il-poeta. Fil-fatt, **Buttigieg irregala dan il-Kurċifiss fl-1948, is-sena li fiha l-mewt ħasdet lil martu fl-età ta' 29 sena u li nebbħitu jikteb uħud mill-isbaħ eleġiji fl-ilsien Malti. Jingħad li l-poeta kien ta dan il-kurċifiss b'talba ħerqana**

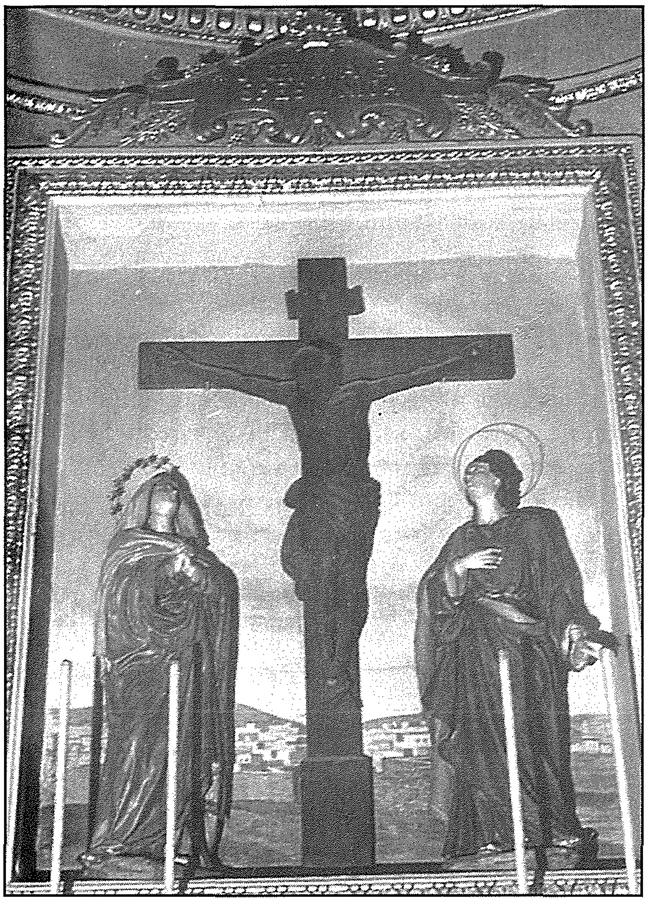

Il-Kurċifiss tal-Qala ta' Anton Buttigieg

u wegħda għall-fejqan ta' martu Carmen, imwielda Bezzina.

Kurċifiss ieħor sabiħ li sar bi twettiq ta' wegħda hu t-titular ta' wieħed mill-altari fil-parroċċa tal-Għasri. Hu magħruf bħala l-Kurċifiss tad-Depożizzjoni billi din hija xbieha mekkanika. Id-dirgħajn fihom iċ-ċappetti u jistgħu jinżlu. Fil-fatt, fl-imgħoddi, wara l-priedka tat-tliet sigħat li ssir fil-Ġimgħa l-Kbira, kienu jinqalgħu l-imsiemer tal-kurċifiss u l-korp jitniżżel minn fuq is-salib b'tifkira ta' kif kien tniżżel Ġesù minn Ġużeppi D'Arematea u Nikodemu. Wara purċissjoni, il-korp bid-dirgħajn mitluqa f'għamla ta' bniedem mejjet, kien jitqiegħed fuq it-taraġ tal-maġġur għall-qima tan-nies. F'dawn l-aħħar snin, id-drawwa tal-purċissjoni reġgħet tqajmet min-nisi.

Dan il-Kurċifiss inħadem mill-kartapesta fl-1917 mill-iskultur u statwarju Għawdxi Wistin Camilleri. Kien sewa mal-15-il lira u huwa l-ewwel wieħed ta' dan id-daqs li ħadem Camilleri. L-artist kien iqis dan il-Kurċifiss bħala biċċa xogħol li rnexxiet u li tatu sodisfazzjon kbir. Lil Wistin Camilleri nħobb insejjaħlu *l-artist tal-kurċifissi* minħabba l-għadd kbir ta' xbihat ta' Kristu Msallab li ħadem. Il-Kurċifiss tal-Għasri, bħall-kurċifissi l-oħra ta' Wistin, iqanqal ħniena u devozzjoni għax is-sempliċità dinjituża tiegħu tressaq quddiemna l-misterjożità ta' l-Imħabba Divina ssagrifikata għalina.

Għidna li dan il-kurċifiss kien sar b'wegħda. Fir-rivista *Il-Korpus*, Toni Calleja ppubblika wkoll dan ir-rakkont li

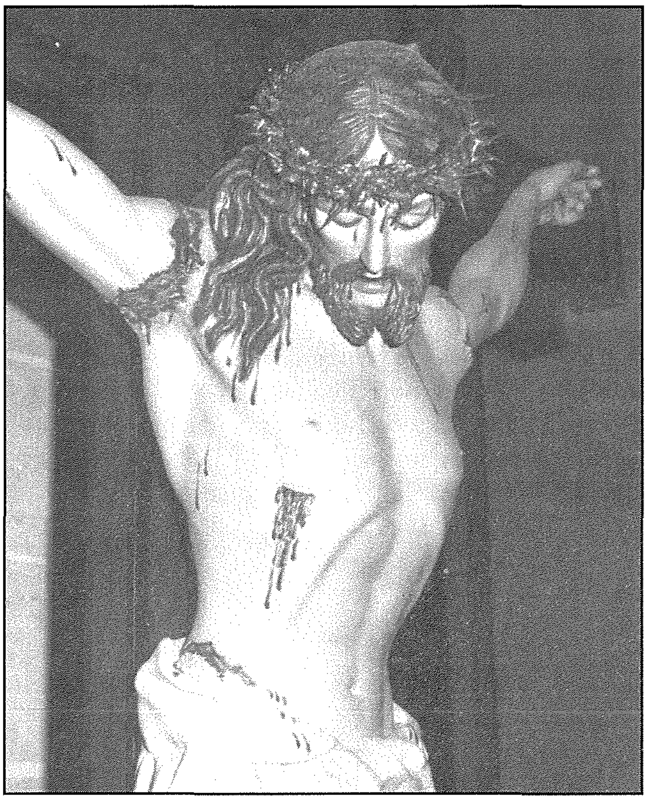

Il-Kurċifiss tal-Għasri

ġej u li ġabar minn fomm nies mir-raħal. Marija Mizzi, xebba ta' 39 sena qalgħet daqqa ta' qarn ta' baqra. Għamlet wegħda li jekk tfiq mill-ġerħa li ġarrbet, tirregala kurċifiss lill-knisja l-ġdida tal-Għasri. Ma laħqitx wettqet il-wegħda għax ftit wara tilfet ħajjitha f'inċident ikrah. Waqt li kienet ittella' l-ilma mill-bir, inqalgħet it-tarjola, laqtitha fuq rasha, stordietha u l-imsejkna waqgħet fil-bir fejn għerqet. Jingħad li ġrat xi ħaġa stramba li ġiegħlet lill-Viċendarju tal-Għasri, Dun Karm Caruana, biex javviċina lill-qraba tal-mejta Marija u jitlobhom iwettqu l-wegħda li kienet għamlet oħthom. Hekk, il-Kurċifiss tad-Depożizzjoni tlesta u tqiegħed fil-knisja.

Il-qlub muġugħa u mnikkta, għadhom jogħlew 'il fuq u jgħaqqdu t-tbatija tagħhom ma' dik ta' Kristu mislub. Huma jafu li hu biss isawwab is-serħ, li hu biss idewwi l-ġrieħi tal-weġgħa. Għax hu biss il-faraġ, hu biss imħabba, hu biss miet għalina l-eħrex mewt fuq salib, għax hu biss it-tama tal-qawmien tagħna wkoll.

MARIO
DISPENSING OPTICIANS
57, MAIN GATE STREET, VICTORIA, GOZO.
Prop.: Mario P. Grech F.A.D.O. (Lond.).
Appointments for
EYE TESTING / EXAMINATION
by the Latest Computer Technology
and Eye Specialists
Telephone: 55 65 28 / 56 33 31